ISSN 2078-6794. Вісник Львівського університету. Серія мист-во. 2026. Вип. 29. С. 43–53
Visnyk of the Lviv University. Series Art Studies. Issue 29. P. 43–53

УДК 78:1(091)
DOI: http://dx.doi.org/10.30970/vas.29.2026.43-53

РЕЦЕПЦІЯ АНТИЧНОЇ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ДУМКИ В ПЕРЕКЛАДАХ ПАВЛА СОДОМОРИ: НА МЕЖІ МУЗИКОЛОГІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ

Наталія СИРОТИНСЬКА

ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9524-4574
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра музикознавства та хорового мистецтва,
вул. Валова, 18, Львів, Україна, 79008
e-mail: nsyrotynska@gmail.com

Досліджено перекладацьку діяльність Павла Содомори в контексті сучасної рецепції античної та середньовічної філософсько-естетичної думки в Україні. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю відновлення міждисциплінарного характеру музикології та її повернення до ширшого гуманітарного контексту, в якому вона історично розвивалася у взаємодії з філософією, філологією, історією та іншими університетськими дисциплінами. Осмислено особливості рецепції античної та середньовічної філософсько-естетичної думки в перекладацькій спадщині Павла Содомори і зосереджено увагу на музично-теоретичних і світоглядних концепціях, які формують міждисциплінарний простір взаємодії музикології та філософії. Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний підхід, що передбачає поєднання музикознавчого, філософського, історико-культурного та термінологічного аспектів аналізу. Акцентовано увагу на термінологічному аспекті перекладацької діяльності Павла Содомори. Наголошено, що термін є концентрованим носієм конкретного способу мислення, оскільки фіксує сутність явища та закріплює його в понятійній системі культури. Ця проблема набуває особливої ваги в музикознавстві, де невербальна природа музики зумовлює необхідність її концептуалізації через систему понять і термінів. Термінологічна точність трактується як важливий інструмент наукового опису музичних явищ й водночас є засобом реконструкції історичних способів їх осмислення. Отже, дослідження термінологічної системи середньовічної філософії виявляє концептуальні передумови для формування низки категорій, які використовують для осмислення музичного мистецтва. Звернено увагу на український контекст рецепції античної та середньовічної філософської думки у кандидатській та докторській дисертаціях Павла Содомори в період діяльності Києво-Могилянської академії. Виявлено, що ця інтелектуальна традиція безпосередньо перетиналася з музичною культурою, формуючи єдиний культурний простір. Такі акценти сприяють розширенню методологічного поля українського музикознавства і спрямовують його до міждисциплінарної моделі гуманітарного знання.

Ключові слова: Павло Содомора, музикологія, філософія, антична і середньовічна думка, переклад, термінологія, музична культура.

© Сиротинська Наталія, 2026

Постановка проблеми. Вилучення традиційно університетської дисципліни "музикології" з космосу наук було наслідком радянської реформи вищої освіти та ідеологічного тиску комуністичного режиму. Це перебило живий зв'язок із філософією, філологією, історією та іншими гуманітарними дисциплінами, хоча в європейській традиції наука про музику впродовж століть розвивалася в лоні класичних університетів як частина філософських чи гуманітарних факультетів. Подібний досвід маємо на прикладі заснування кафедри музикології професором Адольфом Хибінським при філософському факультеті Львівського національного університету у 1912 р. [6]. Як йдеться в інавгураційній лекції А. Хибінського: "Для того, щоб історія музики могла виконувати поставлені перед нею завдання, вона мусить залучити до співпраці немало допоміжних наук, які власне входять до складу університетських викладів" [3, с. 56]. У зазначеному контексті вивчення філософії й дотепер залишається важливим орієнтиром для студентів, оскільки не лише сприяє формуванню цілісного світоглядного бачення, а й увиразнює закономірності музичного мислення та розширює способи осмислення музикологічної проблематики.

Зокрема, важливо вивчати праці українських перекладачів, які формують сучасний український простір рецепції античності. Особливе місце серед них посідає династія Содомор – Андрія Содомори та його сина Павла. І коли про творчий доробок батька написано чимало, то інтелектуальна праця сина наразі ще не отримала достатнього висвітлення, попри її вагомий внесок у розбудову сучасної рецепції античної, а також середньовічної думки. У пропонованій статті наголошуємо на тих смислових акцентах, що визначають своєрідність інтелектуальної праці Павла Содомори та їхню значущість для музикологічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливими для визначення історико-музикологічного тла дослідження є праці У. Граб [3] та В. Качмара [6], які дають змогу осмислити розвиток музикології в системі університетського гуманітарного знання, а також залучення праць Л. Корній [7], О. Пилип'юка [8], Н. Сиротинської [11, 12], присвячених українській бароковій культурі та взаємодії музичної, філософської, богословської та поетичної складових цього періоду. Особливе місце в бібліографії посідають перекладацькі праці Павла Содомори [1, 4, 5, 9, 10], зокрема його кандидатська [14] та докторська [13] дисертації, які розкривають проблеми термінології, рецепції філософських понять, перекладу та відтворення культурно-історичного змісту античних текстів. Музикознавчий аспект дослідження спирається на праці Ендрю Баркер [16], Лідія Ґоер [17], присвячених історії музичної естетики античності та Середньовіччя, а також Йоганнеса Тінкторіса [18], які дають змогу простежити формування уявлень про музику та становлення її понятійного апарату. Сучасний антропологічний вимір проблематики доповнює праця М. Спітцера [15], в якій музику розглянуто як фундаментальний феномен людського буття, що близьке філософській проблематиці.

Мета дослідження – осмислити особливості рецепції античної та середньовічної філософсько-естетичної думки в перекладацькій спадщині

Павла Содомори, зосередивши увагу на музично-теоретичних і світоглядних концепціях, що формують міждисциплінарний простір взаємодії музикології та філософії.

Виклад основного матеріялу. Серед перекладацького доробку Павла Содомори[1] вперше нашу увагу привернула праця Платона/Πλάτων (близько 427–347 рр. до н. е.) "Менон, Кратил" в поєднанні з коментарем відомого давньогрецького філософа-неоплатоніка Прокла Діадоха/Πρόκλος ὁ Διάδοχος (412–485) до діалогу Платона "Кратил" [9]. Це поглибило розуміння одного з найцікавіших творів Платона, присвяченого природі мови, імен та їхнього зв'язку з реальністю. Водночас фундаментальні коментарі Прокла дають змогу простежити процес сприйняття та інтерпретації платонівської філософії крізь його власну метафізичну систему під час формування християнства. Прокл вважається одним з найвизначніших представників пізнього неоплатонізму, чиї ідеї вплинули на розвиток середньовічної та ренесансної філософії, тож його прочитання "Кратила" дає змогу простежити зміщення акцентів в етимологічному та інтерпретаційному прочитанні слів із поясненням прихованих смислів.

Книга вийшла у світ 2023 р. в перекладі Павла Содомори і, власне, цей вибір має особисті зацікавлення і логічні зв'язки між його працями в різні часові періоди. Загалом тему кандидатської дисертації П. Содомори "Побутові реалії Гомерової «Одіссеї»" у перекладі на матеріалі українських перекладів поеми" (2004) присвячено проблематиці відтворення етномовного компонента побутових реалій Гомерової "Одіссеї" українською мовою [14]. Задля цього порівняно її різночасові україномовні версії, досліджено побутові реалії античного світу, відтворено специфічну лексику давньогрецького епосу. Натомість платонівський діалог "Кратил" постає вищим "термінологічним щаблем", оскільки стосується вже не побутового середовища, а відображення сутності речей та їх назв, що підтверджує платонівську тезу відповідності мислення самій реальності. Утім, і дослідження побутових реалій гомерівського епосу, і платонівські діалоги торкаються головної теми античної філософії – чи може мова адекватно відображати буття, а відтак і проблематики вищого порядку – співвідношення мислення і сущого, істини та її вираження. В цьому контексті особливої значимості набуває термінологія, оскільки ми оперуємо поняттями, які закріплено в словах.

Особливого значення термінологічний апарат набуває також і в музикознавстві, оскільки музика за своєю природою є часовим і невербальним мистецтвом. Фіксація звукових явищ у конкретних термінах формує понятійну визначеність і точний інструментарій для опису музикознавчих досліджень. Незалежно від царини використання, терміни постають концентрованими носіями змісту, які максимально точно розкривають сутність явищ. І, мабуть, невипадково у своїй уже докторській праці Павло Содомора знову звертається до термінології, але на цей раз латинського світу: "Система термінів Томи з Аквіну та її рецепція в українському філософському контексті (на матеріалі

[1] Павло Содомора – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедрою латинської та іноземних мов Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

«Суми теології» та «Суми проти поган»)" (2016) [13]. Філософсько-богословську термінологію Томи Аквінського/Thomas Aquinas (1225–1274) розглянуто в контексті сприйняття, перекладів та інтерпретації в українському інтелектуальному середовищі, що є важливим для створення точної термінологічної бази у вивченні середньовічної схоластики. В цьому контексті важливо відмітити виведені Томою Аквінським естетичні категорії: Integritas/цілісність, Proportio/пропорційність і Claritas/ясність зображено в його "Summa Theologiae". Надалі вони стали базовими категоріями для музичної естетики та теорії композиції, поступово увійшовши й до українського музикознавчого дискурсу.

У перекладі в 2024 р. Павлом Содоморою праці Епікура/Επίκουρος (341–270 до н. е.) "Листи. Основні думки. Фрагменти" [5] знову переконуємося у значимості термінологічної точності: "Бо навіть для того, хто досконалий, найважливіше з-поміж усього, а це стається, якщо усе зводиться до простих елементів і термінів. Адже ніхто не може охопити всю систему в її безперервності, якщо не охоплюватиме її в окремих частинах завдяки вичерпним термінам" [5, с. 22].

У листі до свого учня Геродота/Ἡρόδοτος (між 490 і 480 – близько 425 до н. е.) Епікур повчає: "Насамперед, Геродоте, потрібно чітко зрозуміти – схопити! – що саме позначають слова (φθόγγος), щоб ми могли звертатися до них у наших роздумах та пошуках і ніщо для нас не залишилося невизначеним" [5, с. 23].

Варто зазначити, що зацікавлення Павла Содомори термінологією як засобом відображення способу мислення певної культури й епохи певним чином проявилося у схильності до публікування біографічних класифікацій. Термін у цьому випадку постає не лише мовленнєвою одиницею, а й інструментом пізнання, що фіксує специфіку світогляду та інтелектуальних структур минулого. Відтак увага до термінології закономірно переходить у прагнення до ширшого впорядкування культурних явищ, зокрема через систематизацію постатей в процесі осмислення особистих характеристик, життєвого досвіду та історичного контексту. Відтак Павло Содомора переклав відому працю Джованні Боккаччо/Giovanni Boccaccio (1313–1375) "De claris mulieribus"/"Про славних жінок", яка охоплює 106 біографій видатних жінок від прадавньої Єви до королеви Іоанни Неаполітанської [4]. Це був перший твір європейської літератури, що вмістив системну збірку життєписів як міфологічних, так і історичних постатей, які в різний спосіб проявилися на тлі історико-культурного розвитку людства.

Праця Дж. Бокаччо була опублікована в 2014 р., а 2023 р. Павло Содомора повернувся до біографістики, переклавши відому працю Гая Светонія Транквілла/Gaius Suetonius Tranquillus (близько 75–160) "De vita Caesarum"/"Життєписи цезарів" [1], що є важливим джерелом для розуміння політичної культури та суспільного життя Римської імперії.

Обидві праці не ідеалізують своїх персонажів, проте саме в цьому середовищі недосконалих людей виокремлюються особи, які не лише відображають свій час, а й формують термінологію, тобто визначають спосіб мислення і мовні категорії своєї культури. Подібно думає Прокл у коментарі до

“Кратила”: “…окремі душі, – або під натхненням богів, або відповідно до [власного] знання, – оскільки [вони] чи уподібнюють власне розуміння до божого світла, від чого стають досконалішими, чи довірили створення імен спроможності мови. У такий спосіб митці, як-от геометри, лікарі й ритори, надають імена відповідно до предмета…” [9, с. 155].

Керуючись контекстом процесів формування термінологічних визначень, важливо відмітити, що Павло Содомора не оминає також і українських реалій. У вже згаданому докторському дослідженні він зауважує, що саме час функціонування Києво-Могилянської академії збігається з початком процесу формування української філософської термінології. Під впливом нових тенденцій європейської філософії визначні діячі Академії, зокрема Стефан Яворський, Теофан Прокопович, Григорій Кониський та інші професори, готуючи курси філософії та теології, здебільшого дотримувалися аристотелівської традиції та теологічної філософії Томи з Аквіну [13, с. 18]. На думку Дмитра Чижевського, схоластика, яка існувала в Києво-Могилянській академії, вже не була власне середньовічною схоластикою – це вже була типова схоластика XVII ст., барокова, яка синтезувала християнство і Античність [13, с. 6]. У цьому контексті варто зазначити, що випускники академії також формували основу професійного музичного мистецтва Східної Європи, а музика супроводжувала навчання, диспути, шкільні драми та театральні вистави, осердям яких було поєднання античної і християнської образності [7].

У цьому контексті варто ще раз зазначити вагомість поєднання в одній збірці “Менон, Кратил” праці Платона і коментарів Прокла. Це дає змогу спостерігати за формуванням своєрідного “діалогу крізь століття”, в якому інтерпретуються та переосмислюються певні платонівські концепти. Зокрема, з позиції християнського символізму простежується спільний простір античного раціоналізму і богословського одкровення. Таким чином, у платонівському “Кратилі” тлумачення імені Афіни з посиланням на Гомера пов’язується з її розумом/ум (νούς) та розсудливістю/розсуд (διάνοια), а також обізнаністю щодо божественних намірів. У цьому випадку етимологія слугує окресленню сутнісних рис божества, що відображала грецьке розуміння мудрості як поєднання інтелекту, раціонального мислення й причетності до вищого порядку [9, с. 79]. Натомість Прокл вирізняє Афіну передусім як повелительку різних мистецтв, зокрема ткацтва, що символізувало вміння пов’язувати породжене з вічним, смертне з безсмертним, тілесне з нетілесним, чуттєве з розумовим. Подібно до цього, в одному з івритських ритуалів йшлося про імітацію священнодіючим жерцем рухів ткача, немов переплітання видимого з невидимим.

Прокл пише, що “ткацтво потрібно розглядати насамперед як цілісне на рівні природи речей, а також інших мистецтв. Тож [ткацький] човник матиме аналоги на кожному рівні… Він є образом спроможності богів розподіляти загальне й часткове, адже накладає відображення (ἀποτυπόω) дії тієї спроможності на [ткацьку] основу і несе ознаки порядку божого розподілу… Адже човник так співвідноситься із ткацтвом як розподіл із створенням ідей” [9, с. 146]. Водночас Прокл відмічає три види існування ідей:

розумове (νοερὸς), пізнавальне (επιστημονικός) і мисленнєве (δοξαστικός). Усі чуттєві [речі] виникають із наслідування розумових [ідей], імена – пізнавальних [ідей], а човники – мисленнєвих [ідей] [9, с. 147].

Ймовірно, такий глибокий символізм ткацької майстерності з виокремленням функціональності човника зумовив запозичення цього образу як важливого аргументу в момент проголошення св. Діви Марії Богородицею (Theotokos, Deipare). Це доктринальне питання було остаточно розв'язане на Ефеському соборі (431), основою якого стала промова єпископа Прокла на тему вочеловічення Христа від св. Діви Марії: "Нас зібрала тут св. Богородиця Діва Марія, чистий скарб дівства, мисленний рай другого Адама, місце, де звершилося поєднання природ… дивний *ткацький* [тут і далі – підкреслення автора] станок божественного домоустрою, на якому невимовно *зіткався* хітон поєднання, *ткачем* якого був Дух Святий, художницею – сила звисока осінивша, для якого хвилею було давнє шкіряне перепоясання Адама, основою була чиста плоть Діви, а *човником* – невимірна благодать носившого, – художник, слово, ввійшовши через слух" [12, с. 115].

Цікаво, що у коментарях Прокла також згадано про подібне сходження божественного слова, оскільки "повітря податливіше, ніж віск, сприймає відбитки божих помислів, які сходять від богів зовсім без руху та сягають нас через звук, голос і модуляцію... Боги не промовляють, а використовують повітряні образи як інструмент і наповнюють наш слух належним знанням" [9, с. 157].

Середньовічна мініатюра початку XIII ст.

Відтворення божих помислів у звуці та голосі проявлено в християнському обряді, базованому на співаному виконанні літургійних текстів. Цікаво, що етимологічне трактування літургійних пісень – гимнів – також пов'язувалося з ткацтвом. У контексті поняття "ткати" (ὑφαίνω) гимн також сприймався як ткацький процес, як "зіткана" пісня, як поєднання слів у мовленнєвій "тканині", що також переносить філософсько-богословський дискурс в музикознавчу площину.

Варто ще раз звернути увагу на те, що Прокл відмічає значущість повітря (αέρας), яке Боги оформлюють за власною волею, використовують його як інструмент і наповнюють слух людини належним знанням [9, с. 157]. А сама людина – ἄνθρωπος, – етимологічно є тим, хто дивиться вгору і, як пише Платон, здобуває чистий розум [9, с. 71].

Концепцію повітря в нього пов'язано з дієсловами на кшталт "піднімати" (αἴρειν), з ідеєю руху і змін. Натомість у коментарях Прокла повітря через свою плинність і всюдисущість набуває статусу метафізичного посередника в ієрархії буття. Воно сприймається як образ невидимого руху, завдяки якому вищі принципи буття передаються вниз до чуттєвого світу (див. рисунок).

Найширше коло мініатюри містить зображення дев'яти Муз. Наступне, друге коло звужується до зображення трьох постатей – Орфея та Аріона з музичними інструментами, а також Піфагора із спеціальним однострунним музичним пристроєм – "каноном"[2] і вагами в іншій руці. Імовірно, йдеться про кардинально протилежні естетичні якості Орфея та Аріона, тобто аполлонічну інтелектуально-виважену та емоційно-пристрасну діонісійську, що сукупно врівноважувалися завдяки Піфагору з символічними вагами [11, 95].

Центральним образом ілюстрації постає бог повітря Аер (Αέρας), розпростертий і відкритий до безмежного простору завдяки чотирьом вітрам, спрямованим в різні сторони. Цей образ подібний символічному відображенню Всесвіту у стихирі Воздвиження: Четвероконечныи миръ днесь освящается/Ὁ τετραπέρατος κόσμος σήμερον ἁγιάζεται.

Водночас варто зазначити ототожнення повітря з людською душею в трактаті Арістотеля/Ἀριστοτέλης (384–322 до н. е.) "Про душу". Філософ згадує Діогена (Διογένης, близько 412–323) – Діоген Аполлоніи вважав, що началом істот є повітря, і ототожнював його з душею/Ο Διογένης ο Απολλωνιάτης θεώρησε πως η αρχή των όντων είναι ο αέρας και κατ' επέκταση τον ταύτισε και με την ψυχή – та Анаксімена (Ἀναξιμένης, 585–525 до н. е.), якии також вважав повітря початком, тобто душею/Τον αέρα ως αρχή θεώρησε και ο Αναξιμένης οὗον ἡ ψυχή [11, с. 158].

Відтак розпростерту й окрилену на середньовічній ілюстрації постать Аера можна прочитувати в контексті символічної космології Прокла у коментарях до "Кратила": "окрилюється душа лише філософа, бо його пам'ять завжди в міру сил звернена на те, в чому сам Бог виявляє свою божественність" [9, с. 163]. А водночас "розум деміурга міркує і, роздумуючи, створює Всесвіт" [9, с. 174]. В цьому контексті варто згадати фрагмент стихири на Різдво Богородиці: Утвердивии мудростію небеса, небо одушевленно человѣколюбіем устроі/ὁ στερεώσας ἐν σοφιᾳ τοὺς οὐρανούς οὐρανὸν ἔμψυχον, ἐν φιλανθρωπίᾳ κατεσκεύασεν. В такий спосіб образ "неба одушевленного" переносить космологічний аргумент із площини абстрактної метафізики у площину живого богословського досвіду. Тож Всесвіт постає як творіння, пронизане сенсом і спрямоване до людини, простором для її зустрічі з Богом, що частково відповідає на питання "Для чого існує світ?" І це – головне питання для філософа, якому, на думку Прокла, зовсім не личить міркувати про окремі речі, а потрібно піднятися до споглядання цілого й універсального [11, с. 135]. На цьому шляху пошук відповіді на питання "Для чого існує світ?" є кінцевим горизонтом філософського пізнання, де сходяться космологічні, етичні й метафізичні роздуми. Тож невипадково, що у 2024 р. Павло Содомора

[2] Канон (κανών) – одноструннии щипковий інструмент, який використовували піфагорійці для експериментів зі звуком.

переклав книгу Джима Голта з тотожною назвою – “Чому існує світ?” з уточненням жанру як екзистенційного детектива [2].

У книзі не сформульовано єдину відповідь сучасних філософів та науковців, натомість досліджено різні підходи до цього питання, що межує з претензією на пізнання істини. Цей шлях у нашому конечному світі є безконечним, проте він може принести багато користі та задоволення, коли супроводжується читанням книг та роздумуванням над розумінням світу, міжсвіття (μεσοκοσμος – термін Епікура) і місця в ньому людини. Про це йдеться у ще одній, перекладеній Павлом Содоморою 2024 р. книзі “Філобіблон/Philobiblon або «Любов до книг»” [10].

Це есеїстичний трактат англійського мислителя і єпископа Річарда де Барі/Richard de Bury (1287–1345), написаний у XIV ст. Це – один із перших трактатів про любов до книги, що вплинув на розвиток бібліотек і європейської книжної культури. Автор трактує книгу як найцінніший скарб людства, що зберігає мудрість минулих поколінь і дає змогу долучитися до досвіду великих мислителів – “адже не подібний до смертних чоловік, який живе посеред безсмертних благословень” (Епікур) [5, с. 58].

Висновки. Певною мірою “книга” і “музика” синхронізуються у своєрідному конструюванні сенсів – або через знаки і символи людського мислення, або із часового потоку звуків. Важливо, що відомий британський музикознавець Майкл Спітцер у книзі “Людина музична. Історія життя на землі” прочитує історію людства як історію музичного мислення, як фундаментальну онтологічну умову людського буття. В цьому контексті музикологічний дискурс суттєво подібний до філософських пошуків в царині живого простору античної та середньовічної думки. А кожен переклад Павла Содомори занурює нас у безмежний космос сучасних інтелектуальних горизонтів, де класичні тексти живуть надалі й функціонують як джерело нових смислів.

Список використаної літератури та джерел

1. Гай Светоній Транквілл. Життєписи цезарів / пер. Павло Содомора. Львів : Апріорі, 2023. 360 с.

2. Голт Джим. Чому існує світ? Екзистенційний детектив / пер. Павло Содомора. Львів : Контур, 2024. 382 с.

3. Граб У. Музикологія як університетська дисципліна: Львівська музикологічна школа А. Хибінського (1939–1941). Львів : Вид-во Українського католицького університету, 2009. 178 с.

4. Джованні Бокаччо. Про славних жінок / пер. Павло Содомора. Харків : Фоліо, 2014. 320 с.

5. Епікур. Листи. Основні думки. Фрагменти / пер. Павло Содомора. Львів : Апріорі, 2024. 104 с.

6. Качмар В. С. Львівський університет у 1784–1918 роках: організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації. Львів, 2021. 531 с.

7. Корній Л. Українська шкільна драма епохи Бароко: специфіка і драматургічна роль музичного компонента : монографія. Львів, 2024. 256 с.

8. Пилип’юк О. Поетологічні парадигми: Схід–Захід. Київ, 2012. 336 с.

9. Платон. Менон, Кратил. Прокл Діадох. Коментар до діалогу Платона “Кратил” / пер. Павло Содомора. Київ : Новий Акрополь, 2023. 240 с.

10. Ричард де Барі. Філобіблон. Трактат Ричарда де Барі про любов до книг / пер. Павло Содомора. Львів : Апріорі, 2024. 128 с.

11. Сиротинська Н. Intellectual context of medieval monody. Інтелектуальний контекст середньовічної монодії. Львів : Галицька видавнича спілка, 2023, 176 с.

12. Сиротинська Н. Перло многоцінне: музично-поетичний світ богородичної гимнографії. Львів, 2014. 334 с.

13. Содомора П. Система термінів Томи з Аквіну та її рецепція в українському філософському контексті (на матеріалі "Суми теології" та "Суми проти поган": дис…д-ра філос. наук. ЛНУ ім. Івана Франка. Львів, 2016. 410 с.

14. Содомора П. Побутові реалії Гомерової "Одіссеї" у перекладі (на матеріалі українських перекладів поеми) : дис… канд. філол. наук. КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2004. 190 с.

15. Спітцер М. Людина музична. Історія життя на Землі. Київ, 2024. 760 с.

16. Barker Andrew. Greek Musical Writings, I: The Musician and his Art. Cambridge University Press, 19 лип. 1984 s. 328 p.

17. Goehr Lydia. The Idea of Music: An Introduction to Musical Aesthetics in Antiquity and the Middle Ages by Herbert M. Schueller. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. Vol. 47. Iss. 2. Spring 1989. S.188–190.

18. Tinctoris J. Terminorum musicae diffinitorium. 1495.

References

1. Hai Svetonii Trankvill. (2023). Zhyttiepysy tsezariv [Biographies of the Caesars] / translation by Pavel Sodomora. Lviv : Apriori [in Ukrainian].

2. Holt, Dzhym (2024). Chomu isnuie svit? Ekzystentsiinyi detektyv [Why does the world exist? Existential detective] / translation by Pavel Sodomora. Lviv : Kontur [in Ukrainian].

3. Hrab, U. (2009). Muzykolohiia yak universytetska dystsyplina: Lvivska muzykolohichna shkola A. Khybinskoho (1939–1941) [Musicology as a university discipline: A. Khybinsky's Lviv Musicological School (1939–1941)]. Lviv : Vyd-vo Ukrainskoho katolytskoho universytetu [in Ukrainian].

4. Dzhovanni, Bokachcho. (2014). Pro slavnykh zhinok [About glorious women] / translation by Pavel Sodomora. Kharkiv : Folio [in Ukrainian].

5. Epikur. (2024). Lysty. Osnovni dumky. Frahmenty [Main ideas. Fragments] / translation by Pavel Sodomora. Lviv : Apriori [in Ukrainian].

6. Kachmar, V. (2021). Lvivskyi universytet u 1784–1918 rokakh: orhanizatsiini, osvitno-naukovi ta natsionalni transformatsii [Lviv University in 1784–1918: organizational, educational, scientific, and national transformations]. Lviv [in Ukrainian].

7. Kornii, L. (2024). Ukrainska shkilna drama epokhy Baroko: spetsyfika i dramaturhichna rol muzychnoho komponenta [Ukrainian school drama of the Baroque era: specifics and dramaturgical role of the musical component] : monograph. Lviv [in Ukrainian].

8. Pylypiuk, O. (2012). Poetolohichni paradyhmy: Skhid-Zakhid [Poetological paradigms: East-West]. Kyiv [in Ukrainian].

9. Platon. Menon, Kratyl. (2023). Prokl Diadokh. Komentar do dialohu Platona "Kratyl" [Meno, Cratylus. Proclus Diadochi. Commentary on Plato's dialogue "Cratylus"] / translation by Pavel Sodomora. Kyiv : Novyi Akropol [in Ukrainian].

10. Rychard de Bari. (2024). Filobiblon. Traktat Rycharda de Bari pro liubov do knyh [Philobiblon. A treatise by Richard de Bari on the love of books] / translation by Pavel Sodomora. Lviv : Apriori, 2024 [in Ukrainian].

11. Syrotynska, N. (2023). Intellectual context of medieval monody. Lviv : Halytska vydavnycha spilka [in Ukrainian; in English].

12. Syrotynska, N. (2014). Perlo mnohotsinne: muzychno-poetychnyў svit bohorodychnoї hymnohrafiї [The Pearl of Great Price: The Musical and Poetic World of Theotokos Hymnography]. Lviv [in Ukrainian].

13. Sodomora, P. (2016). Cystema terminiv Tomy z Akvinu ta yii retseptsiia v ukrainskomu filosofskomu konteksti (na materiali "Sumy teolohii" ta "Sumy proty pohan") [The system of terms of Thomas Aquinas and its reception in the Ukrainian philosophical context (based on the material of "Summas of Theology" and "Summas Against the Gentiles")] : diss. of Doctor of Philology, Ivan Franko National University of Lviv. Lviv [in Ukrainian].

14. Sodomora, P. (2004). "Daily realities of Homer's "Odyssey" in translation (based on Ukrainian translations of the poem)" : diss. cand. of Philological Sciences. KNU im. T. Shevchenka. Kyiv [in Ukrainian].

15. Spittser, M. (2024). Liudyna muzychna. Istoriia zhyttia na Zemli [Musical Man. The History of Life on Earth]. Kyiv : Tempora [in Ukrainian].

16. Barker, A. (1984). Greek Musical Writings, I: The Musician and his Art. Cambridge University Press [in English].

17. Goehr, L. (1989). The Idea of Music: An Introduction to Musical Aesthetics in Antiquity and the Middle Ages by Herbert M. Schueller. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 47, 188–190 [in English].

18. Tinctoris, J. (1495). Terminorum musicae diffinitorium [in English].

THE RECEPTION OF ANCIENT AND MEDIEVAL THOUGHT IN PAVLO SODOMORA'S TRANSLATIONS: AT THE INTERSECTION OF MUSICOLOGY AND PHILOSOPHY

Nataliia SYROTYNSKA

Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Musicology and Choral Art,
18 Valova Str., Lviv, Ukraine, 79008
e-mail: nsyrotynska@gmail.com

This article examines Pavlo Sodomora's work as a translator in the context of the contemporary reception of ancient and medieval philosophical and aesthetic thought in Ukraine. The relevance of this study stems from the need to restore the interdisciplinary nature of musicology and return it to the broader humanities context in which it historically developed through interaction with philosophy, philology, history, and other university disciplines. This study examines the characteristics of the reception of ancient and medieval philosophical and aesthetic thought in Pavlo Sodomora's legacy of translations, focusing on music-theoretical and worldview concepts that shape the interdisciplinary space of interaction between musicology and philosophy.

The methodological foundation of this study is an interdisciplinary approach that combines musicological, philosophical, historical-cultural, and terminological aspects of analysis. The focus is on the terminological aspect of Pavlo Sodomora's translation work. It is emphasized that a term is a concentrated vehicle for a particular way of thinking, as it captures the essence of a phenomenon and anchors it within a culture's conceptual system. This issue takes on particular significance in musicology, where the nonverbal nature of music necessitates its conceptualization through a system of concepts and terms.

Terminological precision is viewed as an important tool for the scholarly description of musical phenomena and, at the same time, a means of reconstructing historical ways of interpreting them. Thus, a study of the terminological system of medieval philosophy reveals the conceptual foundations for the formation of a number of categories used to interpret musical art. Attention is drawn to the Ukrainian context of the reception of ancient and medieval philosophical thought in Pavlo Sodomora's master's and doctoral theses during the period of the Kyiv-Mohyla Academy. It is emphasized that this intellectual tradition directly intersects with musical culture, forming a unified cultural space. Such emphases contribute to the expansion of the methodological scope of Ukrainian musicology and direct it toward an interdisciplinary mode of humanities knowledge.

For the first time, Pavlo Sodomora's translations are examined not merely as philological or philosophical material, but as a source for reconstructing the intellectual environment in which conceptions of the word, sound, voice, music, the cosmos, humanity, and their interrelation took shape. In this context, the concept of Michael Spitzer is highlighted, he interprets the history of humanity as the history of musical thought and links music to the fundamental conditions of human existence. Pavlo Sodomora's translations are interpreted as a unique intellectual space in which ancient, medieval, and modern texts continue to function as a source of new meanings, where musicology gains the opportunity to return to a broader philosophical and humanities context.

Keywords: Pavlo Sodomora, musicology, philosophy, ancient and medieval thought, translation, terminology, musical culture.

Стаття надійшла до редколегії 17.08.2026 р.
Прийнята до друку 21.10.2026 р.
Опублікована 26.11.2026 р.